

סיכום ספר בראשית באספקלרית יעקב אבינו

כן, דעיין בב"ר [סז-ד] א"ר חנינא כל האומר שהקב"ה וותרן הוא יתוותרון בני מעוהי אלא מאריך אפיה וגבי דיליה, זעקה אחת הזעיק יעקב לעשו דכתיב כשמוע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד והיכן נפרע לו בשושן הבירה שנאמר ויצעק זעקה גדולה ומרה [ושם לא נאמר עד מאד], ומבואר שלדעת המדרש מה שעשה יעקב היה שלא כהוגן, שהרי זה גרם לעשו לזעוק, והכפרה ע"ז הוא מה שמרדכי זעק זעקה גדולה ומרה מחמת גזירת המן, ובהכרח שהיה איזה טענה על יעקב שעשה דבר שהוצרך כפרה כ"כ הרבה שנים אח"כ.

והנה נזדמן לי לראות נקודה נפלאה בספר תורת חיים, אחיו של בעל תבואות שור, חולין דף צ"א ע"ב, ועיי"ש, שמביא מאמר חז"ל זה וקושר אותו עם מה שנתבאר בדברינו לפרשת ויגש תשפ"ה, שמלבד השוואת הלשונות של זעקה גדולה ומרה וצעקה גדולה ומרה, הוא מבאר את הקשר בין פרשת הברכות לפרשת המן ע"פ מש"כ בתרגום אסתר [ג-ו] ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי ויבקש המן להשמיד את כל היהודים וגו', וכנראה הוקשה לתרגום מדוע כעס כ"כ כאשר שמע שמרדכי הוא יהודי, ולכן תרגם וז"ל ארום חויאו ליה דמרדכי אתי מן יעקב דשקל מן עשו אבא דאבוי דהמן ית בכורתא וית ברכתא וכו', הרי כאן ברור שכאשר נודע להמן את הקשר שבין מרדכי ליעקב או אז ניצתה שנאתו והחליט להשמיד את כל העם, וכפי שהסברנו שזה יסוד השנאה שבין עשו ליעקב, וזה ההסברה שלהם להתיר את השחיטות והפוגרומים, ולכן בכדי להמעיט את הקטרוג שיצא ממעשה זה, נגזרה גזירה בשמים להשמיד את העם, והוצרכו בני"י לזעוק זעקה גדולה ומרה עד מאד בשביל לכפר על תביעת עשו, והדברים נפלאים!

וכן מצינו שסבל יעקב מחמת זה בשלום ביתו, דעיין בדע"ז מבעה"ת בפרשת ויצא שהביא מב"ר [אצלנו בב"ר ע-יט] הלשון קצת שונת [עה"פ ויהי בבוקר והנה היא לאה אמר לה רמאתא בת רמאי בלילה קראתי לך רחל וענית לי השתא קרינא לך לאה וענית לי, א"ל לית גבר דלית ליה תלמידיו, אבוך קרי לך עשו וענית ליה קרא לך יעקב וענית ליה, כלומר ממך למדתי זה הרמאות, ואבוך ענה כך שאמר בא אחיך במרמה, ומתוך הדברים התחיל יעקב לשנאותה הדא הוא דכתיב וירא ד' כי שנואה לאה.

וראיתי בספר שערי אורה מהגרמ"צ שליט"א [ח"ב דף ל"ב] שציין לאוה"ח בפרשת ויצא [ואני חפשתיו ולא מצאתיו] שאומר שכל חילופי לבן את רחל ולאה היה בתור עונש ליעקב על שרימה את אביו במה שאמר אנכי עשו בכורך, ומדה כנגד מדה ועיי"ש שהקשה מדוע נענש ע"ז הלא יעקב לא רצה לעשות כן והוכרח לעשות כן ע"י רבקה שצותה עליו בכח נבואה שהוזכר באונקלוס ונביא יכול להורות שלא לפי ההלכה כפי שעה, אבל אנו כבר אמרנו בזה שני דברים, א' לגבי הנבואה [שאף שזה לא נמצא ברש"י עה"ת, אבל במכות דף כ"ד ע"א הביא בפירש"י שהוא הריב"ן את דברי אונקלוס אלו שהיתה כאן נבואה], אבל מפורש שם כמש"כ באונקלוס עצמו שהנבואה היתה שלא תבוא איזה קללה על יעקב, אבל לא כתבו אונקלוס ורש"י

ויחי תשפ"ה שלום רב – לע"נ ר' יוסף גדליהו ב"ר שלמה בן ציון גאלדגראבען, שהשבוץ חל היאצ"ט החמישי, תנצב"ה.

בתחלת הפרשה יעקב עסוק מאד עם בנו יוסף, הוא מצווהו על הקבורה בא"י, הוא מדבר על מנשה ואפרים ועל עתידן וחלקן בא"י, הוא נותן לו את שכם, ואחר כך זה מחליט יעקב שהוא צריך לאסוף את כל בניו ולדבר לכולם ולומר לכל אחד ואחד מה שהוא צריך לדעת בשביל העתיד, וגם יוסף מקבל את ברכתו הפרטית בתוך שאר השבטים, אף שיעקב כבר דיבר עם יוסף לגבי העבר ולגבי העתיד שלו בתחלת הפרשה. ויש להעיר ע"ז שיעקב מדגיש את האסיפה והקבוץ עם כל בניו פעמיים: ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, ושוב חוזר על עצמו בפ"ב: הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם, ולא ברור מדוע כפל את לשונו בהזמנתם, וכנראה זה הוקשה לרש"י ולכן פירש שביקש לגלות את הקץ, וזה ואגידה לכם, אבל כאשר נסתם ממנו אז התחיל לדבר דברים אחרים, ולכן הקדים עוד הפעם שהקבצו ושמעו, אבל עדיין תמוה מה שחוזר לקבצם, שמדוע שיתפזרו.

וכמו"כ בסוף דבריו, לאחר שבירך את כל השבטים הוא אומר כל אלה שבטי ישראל י"ב וגו', ובאמת אין כל חידוש בפסוק זה, ואח"כ מצוה את כולם לקוברו בא"י, ומאריך בציווי הדבר ובפרטיו, ולכאורה הרי כבר צוה את יוסף בתחילת הפרשה, ויוסף הסכים ונשבע ע"ז, וכבר נתן לו שכרו בזה שהוסיף לו שכם אחד על אחיך, יתירה על אחיך, וא"כ מדוע הוא חוזר על כל זה ומצוה את כל האחים, ובפרט לפ"מ שפירש"י בתחלת הפרשה שהוא צוה את יוסף משום שהיה בידו היכולת לעשות, וא"כ מדוע חזר וצוה את השבטים על זה? ועיין באוה"ח בסוף הפרשה שעמד ע"ז.

והנה זכינו בע"ה בהמשך דברינו על ספר בראשית להרחיב הדיבור על הרעיון שיעקב אבינו הרגיש שחטא בזה ששמע לרבקה ולא ליצחק, ובתור חרטה ותשובה קיבל על עצמו חיים של מדת הדין ושל יסורים עד שמעט ורעים היו ימי שני חיל', והיינו שהרגיש יעקב שלולא מעשה הברכות החיים שלי היו הרבה יותר קלים, וגם הארכנו להסביר שזה מקור האנטישמיות והשנאה כנגד היהודים עד היום הזה. והנה לבקשת רבים עדיין יש לבאר מאין אנו שואבים מקור מדברי רבותינו שבכלל היתה כאן איזה מעשה עבירה, דלפי פשוטו כאשר לומדים פרשת תולדות בגיל צעיר, הרושם הוא שזה היה מצוה גדולה שעשתה רבקה, וזה היה רק דבר חיובי, ולפני שנים הבאנו את דברי הגר"א בפירושו על חד גדיא וז"ל: כלל גדול אצלנו שכל הטובות שהיו ושהיו עוד, בין בעוה"ז ובין בעוה"ב, את כולם ירשנו מאבותינו בעת שבירך יצחק את יעקב, ולולא הברכות חסרנו את כל, והכל היו לעשו עכ"ל, וא"כ רבקה היא גבורת הסיפור והיא הצילה את המצב, וכי שייך שיהיה כאן אפילו שמץ של חטא, עד כדי כך שזה יחשב כעוולה הצריכה תיקון ותשובה?

והנה יש לציין למקור בדברי חז"ל שמשמע מדבריהם

בפרשת מקץ וקל שקי יתן לכם רחמים, מי שאמר לעולמי די יאמר די לצרתי שלא שקטני מנעורי וכו', עיי"ש.

1. וכנראה שגם הוא עצמו הרגיש שעבר את המדה לפי המדרש שהביא רש"י

שהיתה נבואה מפורשת לקחת את הברכות, וגם הענין לשמוע לנביא זה שייך ליומר כאשר יש לנביא ציווי מפורש שעליו לעשות הוראת שעה, אבל כאן הנבואה היתה בנויה ע"ז שאמר לה שם ורב יעבוד צעיר, וכמש"כ הרשב"ם, וא"כ זה לא נבואה ישירה שאפשר לסמוך עליה שלא לעשות כדין תורה, אלא שבשעת מעשה הרי לא ידע יעקב את מקור נבואתה, ולכן נכנע לבקשתה, אבל כפי שאמרנו, מיד לאחר המעשה, כאשר ראה את שנאת עשו ואת זה שהוא צריך לברוח מהבית ולסבול בגלות לבן כ"ב שנה, מיד התחרט על זה שנכנע, ועבר על רצונו המפורש של אביו יצחק.

ועי"ש בשערי אורה שציין לדברי הת"י עה"פ ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק, ובת"י הוסיף ועל דהוה יעקב דחיל חיטא דחיל דלמא ילטטנה אביו, והיינו שחשש שמא יקללנו אביו, אבל קשה מדוע מקדים הת"י באומרו מכיון שהיה ירא חטא, הלא אפילו אי לא היה ירא חטא מ"מ הו"ל לחשוש מפני קללתו של יצחק, ועי"ש מש"כ, אבל לפי"ד כוונת הת"י בזה ליישב מה שיעקב אומר להדיא בפסוק הבא והבאתי עלי קללה ולא ברכה, שחשש מקללתו של יצחק, והוקשה לת"י מה שייך לחשוש מקללת יצחק אם יש כאן נבואה וציווי מפורש לעשות כן, שאם זה הדבר הנכון לעשות והוא שליח ההשגחה לתפוס את הברכות מזרע עשו לזרע יעקב א"כ מה איכפת לו אם יקללנו יצחק, דהרי הוא עושה רצון ד' ומה שד' רוצה יעשה, ולכן תירץ הת"י שבאמת חשש יעקב שמא זה לא דבר נכון, שמכיון שהיה דחיל חטא ויר"ש, לכן חשש שאין זה הדבר הנכון, שהרי הוא בא ברמאות כנגד רצון אביו, וממילא יש לו לחשוש לקללת יצחק, שהרי אם הוא עושה את הדבר הלא נכון הלא אז בטח מגיע לו קללה, והדברים ברורים בדעת הת"י [ומה גם שכל ענין הנבואה לא נזכר בת"י כלל אע"פ שהוזכר באונקלוס], וא"כ יש לנו ראייה נוספת מת"י שאפילו קודם המעשה חשש יעקב שמא הוא עושה דבר לא נכון, ורק הסכים לעשות כן מחמת לחצה של רבקה, וכש"כ שהתחרט ע"ז לאח"כ. אלא שעכ"פ אנו לא מוצאים מקור מפורש שאכן באמת התחרט יעקב מכל הענין, והיינו שאף שהראנו מדברי הספורנו בפרשת ויצא שיעקב מקבל על עצמו את מדת הדין, אבל לא כתוב שם טעם הדבר שזה היה בתור כפרה על חטאו, ואולי אדרבה הוא היה גאה בזה שהיה בידו ליטול את הברכות מעשו וליתנה לזרעו אחריו, ואפשר שסבר שהוא היה שליח ההשגחה לזה, ולפ"ז גם רבקה בודאי סברה שהיא עשתה את המעשה הנכון, וא"כ אף שהוכחנו לכאורה שלפי הדין היה ליעקב להקשיב ליצחק ולא ליעקב, וגם הוכחנו להדיא שמעשה נטילת הברכות הוא מקור ושורש השנאה התהומית שיש לצאצאי עשו נגד צאצאי יעקב, אבל עכ"פ עדיין לא הוכח שכן סבר יעקב להדיא, וגם לא הצבענו על מקור מפורש בחז"ל שהבינו כן בדעת יעקב, כלומר שאף שהראינו מחז"ל שהיה כאן טענה ועונש, אבל היכן מצינו שיעקב באמת התחרט מזה?

והנה בסוף ברכת יעקב ליוסף הוא מברכו שוב ושוב וכמו שאומר בפכ"ה מקל אביך ויעזרך ואת שקי יברכך ברכות שמים מעל ברכות תהום רובצת תחת ברכות שדים ורחם. ואח"כ הוא מסיים ברכות אביך גברו על ברכת הורי עד תאות גבעות עולם וגו', ולפי פשוטו פירש"י שיעקב אומר ליוסף שהברכות שברכני הקב"ה גברו והלכו על הברכות שבירך את הורי, לפי

שהברכות שלי גברו עד סוף גבולי עולם כו' שנאמר ופרצת ימה וקדמה מה שלא אמר לאברהם וליצחק כו' וכל אלו תהיינה לראש יוסף, וכל זה חיובי, שהרי הברכות שקיבל יעקב הם בלי סוף. ולפ"ז תרגום תאות גבעות עולם הוא עד קצות גבעות עולם מלשון והתאותם לכם לגבול קדמה. ונראה שרש"י סובר שזהו פשוטו של מקרא, וכע"ז פירשו רשב"ם [אלא שהוא פירש הורי מלשון הרים], וספורנו.

אבל אח"כ הביא רש"י שאונקלוס [ובודאי גם זה פשוטו של מקרא] תרגם באופן אחר, שהברכות שאני אביך נותן לך יתוספו על הברכות שאני קבלתי מאבותי "דחמידו להן רברביא דמן עלמא", וכולם יהיו לראש יוסף, והנה לא מובן מי הם החומדים שהם רברביא דעלמא, ויש בזה שני פשטים, בת"י [שלא הובא ברש"י, ולא היה לפני רש"י] פירש "שחמידו להן רברביי עלמא ישמעאל ועשו וכל בנהא דקטורה", כלומר שכל הברכות של הורי אברהם ויצחק שהבנים האחרים שלהם תאוו וחמדו אני קבלתי במקומם ואני מעביר אותם לך, וזה דבר חיובי שאני נותן לך, שהברכות לא הלכו לזרים אלא נשארו אצל זרע אברהם [היינו הברכות של אברהם שאת זה חמדו בני ישמעאל עשו ובני קטורה, שכל אלו חשבו את עצמם כבני אברהם אע"פ שלא היו בניו, ואעפ"כ חמדו, והיינו בלשון שלילי כמו לא תחמוד], וכל זה אני נותן ליוסף, ומכיון שאונקלוס לא ביאר דבריו, בודאי שאפשר שכוונתו כמש"כ בת"י.

אבל רש"י בעצמו פירש כוונת אונקלוס באופן אחר [וזה נדיר שרש"י יכניס פירושים חדשים בדברי אונקלוס שלא נמצאים באונקלוס עצמו], שתאות עולם הוא אמנם לשון תאוה וחמדה [כמו שתרגם יונתן], אבל גבעות עולם הוא לא עשו וישמעאל [שזה היה קשה לרש"י לפרש שישמעאל ועשו הם גדולי עולם] אלא "לשון מצוקי ארץ והם הברכות שחמדתן אמו והזיקתן [מלשון אסור בזיקים] לקבלם עכ"ל, והיינו שהוא מגיד שהברכות שקבלתי מהורי היו משום שהוא הוכרח לקבל את הברכות משום שאמו רבקה חמדה את הברכות. ומשמע לי שהפשט הזה של אונקלוס לפי הבנתו של רש"י [וכן בדע"ז] הוא ממש להיפך מהפשט הראשון, שיעקב אומר ליוסף שברכות אביך (הברכות שלו, שהוא נותן עכשיו ליוסף) גברו על ברכות הורי (שניתנו ליעקב), והיינו משום שהברכות שלהם הוא מתאר בלשון תאוה וחמדה, שזה לשון שלילי [כמו לא תחמוד], שרבקה חמדה את הברכות, והיא הכריחה את יעקב לקבלם [ובפענח רוא פירש שגבעות עולם קאי על רבקה ע"פ הגמ' ברה"ה שמקפץ על הגבעות הוא על האמהות, ונכתב גבעת בלשון יחיד משום שקאי רק על רבקה]. ומשמעות הלשון נראה שיעקב אומר ליוסף שאתה מקבל את הברכות ממני לא משום שאני מכריח אותך נגד רצונך לקבל אותם כמו שהיה אתי כשקבלתי את הברכות, והיינו שיעקב אומר לו מה שקרה כאשר לקח את הברכות מעשו שיעקב לא רצה לעשות מה שעשה אלא שהכריחתו אמו לעשות כן, ועכשיו בסוף ימיו כאשר מסתכל יעקב על ימי חייו, הוא מזכיר את האירוע הזה באופן שלילי כאילו זה לא היה דבר טוב והוגן.

אבל הסתפקתי בהבנה זו עד שראיתי שני ראיות יסודיות לזה, א' בפירוש כלי יקר, שאמנם לא מזכיר את אונקלוס ואת רש"י אבל מדעת עצמו הוא מפרש את הפסוק כך וז"ל כי הברכות שקבלתי ע"י אמי היו בעקבה ורמיה וכמילתא דטמירתא מפני עשו, אבל ברכת אביך שנטל הבכורה מן האחים ונתנה לך,

היינו נתינה גלויה ומפורסמת עד תאות גבעות עולם כו' ומכל מקום אתה יכול להתפאר בהם כדבר המונח במקום גבוה על הראש הנראה לכל, לאפוקי ברכת הורי הוכרחת להכחישם ולומר לא נתקיימו בו ולילך בהחבא מפני עשו אחי עכ"ל, ומבואר להדיא שיטת יעקב שלקחת הברכות גרמו לו צרות כל חייו, והוא מתאונן ע"ז שהוצרך לקחת את הברכות מעשו במרמה, כמו גנב שמתחבא פן יתפס, וכל הזמן הוא מתבהל שמא ייתפס, והוא מברך את יוסף שזכה לברכה מפורשת בפני כל עם ועדה, ובלית מאן דפליג, ולכן סיים ולקדקד נזיר אחיו, כלומר אין לו מה להתבייש מפני אחיו עם הברכות שהוא מקבל, שכולם מסכימים לזה, והנה עכשיו הוא הבכור – בהסכמת כולם.

אבל עדיין לא הייתי בטוח שאכן זה כוונת אונקלוס ורש"י בכוונתו, עד שראיתי בספר נפש הגר [נדפס 1905 בהסכמת כל גדולי ישראל ונחשב לספר עיקרי ומקורי המפרש את אונקלוס] ונעתיק את לשונו: וכך הפירוש בתרגום לפי דעת רש"י, ברכתא דאבוכך כלומר הברכה אשר אני אביך מברך אותך, יתוסף לך ברכה וגם הצלחה יותר מעל ברכות הורי, על הברכות אשר ברכו אבותי (כלומר אבי ברכני, ואמי הסכימה לזה ואמרה אמן על ברכותיו), כי הברכות אשר ברכני אבי לא נתקיימה בי, ואדרבה תיכף אחר ברכותיו היו לו צרות עשו שברחתי ממנו, ובאתי ללבן שהיה לי שם עבודת עבד, הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני, ולבן בקש לעקור את הכל, ובשובו גם פחד עשו כמ"ש וירא יעקב מאד, וצרת דינה בשכם, ואח"כ צרות יוסף חיה רעה אכלתהו, ולמה ועל מה באה אלי זאת? יען שחמדתי אמי והזיקתו לקבלם לשון רש"י, כי באמת אני לא רציתי לקחת הברכות ברמאות לרמות את אבי בעורות גדיי העזים כאשר אמרתי אז לאמי והבאתי עלי קללה ולא ברכה, אך אמי הזיקתני לכך שאמרה עלי קללתך בני כו' וכאשר הבאנו לעיל בשם המדרש שהלך לקבל הברכות אנוס וכפוף ובוכה, וזה בכוונת רש"י על פירוש התרגום, דחמידו להון רברביא דמן עלמא, זהו תרגום של תאות גבעות עולם, כלומר חמדו ונתאוו הברכות אבי ואמי שהמה רברביא דמן עלמא, כמ"ש בעבור תברך נפשי וגו', ורבקה בודאי חמדה, שהזיקתו לזה, אבל לא היו בדעת אחת, יצחק חמד ליתן לעשו, ורבקה חמדתי לקבלם ליעקב כפירש"י, אבל הברכות שלי אני נותן לך בלב שלם בלי שום רמיה ומעומק הלב לכן ברכתא דאבוכך יתוספון ברכה והצלחה יותר מברכות הורי, עכ"ל הנפלא.

והנה בכלל דבריו הוא כל דברינו איך שיעקב על מטת מיתתו הביט אחורה על כל השנים מאז שלקח את הברכות באונס והוא אומר שזה לא היה כדאי לו, שהם לא נתקיימו, והם רק גרמו לו צרות ע"ג צרות. אלא דבר אחד אני רואה בדברי ספר נפש הגר נקודה אחרת ממה שלמדנו עד כה, שאנו ביארנו לפי הספורנו שיעקב קיבל על עצמו מדת הדין וממילא סבל כל ימי חייו, אבל בנפש הגר ביאר שיעקב אומר שהברכות לא נתקיימו אלא גרמו לו צרות כל ימי חייו, אבל ההסבר בזה הוא משום שהיה מחלוקת בין יצחק ובין רבקה למי ליתן הברכות, ומכיון

2. ובמק"א [תולדות תשפ"ה] כתבתי שלכן נזכר בתורה שלקחה רבקה את בגדי עשו בנה החמודות, ומדוע צריכים אנו לדעת את זה, אבל הנה קשה באמת איך מעלה רבקה בשמירת הבגדים ונתנם ליעקב כמו שהקשה באמת ליעקב, ובהכרח צ"ל שסברה רבקה שהבגדים שייכות לבכור [והסברתי שהם בגדי שימוש בעבודה ששייכת לבכורה], ומכיון שנמכרה הבכורה, ממילא נמכרו הבגדים נמי ליעקב ושוב אין זה מעילה בשמירה,

שיצחק נתן בדעה אחת ורבקה בדעה אחרת ממילא לא נתקיים כל הטמון בברכה, היה חסר בשלימות הברכה משום שזה בא ברמיה ובחילוקי דעות, וזה מה שאומר יעקב שהברכות שאני נותן לך הם הרבה יותר חזקות כי הם באים בדעה שלמה ובכוונה שלמה.

והנה יש כאן נקודה נוספת שנחלקו שני הפשטים בברכות יוסף באיזה ברכות הוא נותן ליוסף, דלפי הפשט שפירש בת"י באונקלוס שהברכות חמדו אותן עשו וישמעאל, א"כ ברור שהכוונה לברכות אברהם, שרק הם היו בימיו, והכוונה בזה שהם חמדו להיות זרע אברהם, זה היה החמדה והתאוה שלהם [אלא שאברהם לא רצה כן בשום אופן, וכשיטתו שרק בנים צדיקים נחשבים כזרע אברהם], אבל לפי ביאורו של רש"י באונקלוס אין הכוונה לברכות אברהם, אלא כאן מגלה יעקב ליוסף שבאמת ברכות אברהם ניתנו לכל השבטים, שמכיון שמטתו שלמה וכל השבטים נחשבים כזרע אברהם, א"כ אין משהו מיוחד שהוא נותן ליוסף בזה, ובזה הוא שוה לשאר השבטים, אבל הברכות המיוחדות שהוא נותן ליוסף הם הברכות שחמדתי רבקה אמו והזיקתו לקבלן, והיינו שכאן מיירי בברכות גשמיות של עוה"ז, שמצד הדין היו שייכות לעשו, אלא שרבקה לא רצתה שיצחק יברך את עשו ברכות אלו, ועכשיו הוא מוסר את הברכות האלו ליוסף, ובזה נראה שלא מסרן לשאר האחים בשוה, אלא הברכות האלו תהיין לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו, שפירושו הוא שהוא יהיה מלך על אחיו, אבל רק בנקודה זו של הברכות המיוחדות שהיו שייכות לעשו ורבקה הזיקה את יעקב לקבלן בע"כ, אבל עכשיו הוא מוסרן באהבה וברצון.

והטעם בזה י"ל, שהלא שיטתה של רבקה היתה שמכיון שלמעשה מכר עשו את הבכורה ליעקב ממילא מגיע ליעקב הברכה נמי, שכו"ע ס"ל שהברכות הולכות לבכור, ומכיון שלפי שיטתה מכירת הבכורה היתה מכירה כהוגן ממילא בדין הוא שמגיע ליעקב הברכות², וא"כ לפ"ז מכיון שעכשיו נתן יעקב את הבכורה ליוסף [ולדעת הספורנו וישב לז-ג זה כבר נעשה כאשר עשה לו כתונת פסים, ועי"ש, ולדעת הרשב"ם ויחי מח-ח עשה כן כאשר נתן לו פי שנים בארץ ישראל ע"י שחילק את יוסף לשני שבטים, ולדעת הרב"ח זה נרמז כאן בברכות יוסף כאשר אמר בן פורת יוסף בין פורת עלי עין, שהראשון קאי על מנשה והשני על אפרים], ולכן ממילא עכשיו יכול יעקב ליתן את הברכות האלו דוקא ליוסף ולא לשאר האחים, דברכת אברהם לא שייכת דוקא לבכור, אבל ברכת עוה"ז שייכת לבכור, ולכן מכיון שיוסף עכשיו הוא הבכור ממילא הוא מקבל את הברכות שחמדה רבקה והזיקה את יעקב לקבלן אע"פ שלדעת עשו הברכות שייכות לו. ובפנימיות הדבר אנו יודעים שכן סבר יעקב, שהרי בפרשת ויצא [ל-כה] ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף פירש"י בשם חז"ל משנולד שטנו של עשו שנאמר והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש כו' משנולד יוסף בטח יעקב בהקב"ה ורצה לשוב, ולפ"ז פשוט שברכות יצחק שנועדו לעשו – יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים הוה גביר לאחייך – עכשיו נמסרו ליוסף, שהוא זה שצריך לשלוט על עשו, ולכן ברכות אלו

ולפ"ז י"ל שבדוקא כתבה התורה נקודה זו, להראות לנו שיטת רבקה שהבכורה נמכרה ליעקב, וזה מצדיק את שיטתה שהברכות שייכות לו וממילא אין זה גניבה. אבל יצחק סבר שמכירת הבכורה אפשר שאינה חלה [וכמו שהקשו המפרשים הרבה קושיות ע"ז], ולכן הברכות שייכות לעשו.

נמסרים רק ליוסף ולא לשאר אחיו.

ולפ"ז נראה שכאשר עכשיו הגיעו סוף ימיו של יעקב והגיע הזמן לברך את בניו, הוא הקדים, וחזר והקדים, שכל מה שעושה הוא עושה בפומבי ובגאון, וכל הברכות וכל היעודים והעתידות שעתידין להיות מנת חלקן של השבטים, הוא יתן לכל אחד ואחד לפני שאר האחים, שום דבר לא יעשה במרמה ומאחורי הדלת, הכל יהיה פתוח וברור. ולכן קרא אתם, ומתחלה אולי בקש לגלות את הקץ ולכן הבינו שהם צריכים להיות ביחד, אבל מאחר שנסתם ממנו הקץ, א"כ התחילו בניו להתפזר, שהרי שאף שהם לא קבלו עדיין את ברכתם, אבל הברכות לא צריכות להיות ביחד, כי זה נוגע לכל אחד בפנ"ע, וכמו שעשה עם יוסף, ולכן חזר יעקב ושנה הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם, כלומר מה שאני עתיד לומר לכל אחד מהשבטים בפרט, כלומר ראובן בכורי אתה וגו', וכן שמעון ולוי אחים וגו', וכן כולם, זה לא אמור דוקא לו בפרטיות, אלא זה אמור לכולם, שכל אחד ידע בדיוק מה השני מקבל, לא כמו שהוא קיבל את הברכות, שזה היה פרי חמדת אמו שהוכרח לקבל ברמיה, אלא כל אחד מקבל את הברכה שהוא ראוי לה, והוא יקבלנה ברצון ובגאון, ולכן אמר ברכות אביך גברו על ברכות הורי, וכפי שתרגם אונקלוס ע"פ פירושו של רש"י.

ולפ"ז י"ל, שלאחר שבירך את כל השבטים הוא חזר

ומצוה את כולם לקוברו בא"י, ומאריך בציווי הדבר, ותמהנו לעיל מדוע הוא חוזר ע"ז שוב לאחר שכבר צוה את יוסף והוא הסכים, ולהנ"ל י"ל, שבדוקא משום שנתן ליוסף חלק יתירה על ירושתו יותר משאר האחים, וגם נתן לו ברכות מיוחדות לאפרים ולמנשה, לכן זה נראה כאילו עשה כן על חשבון האחים, ולכן עשה כן בסתר כשרק הוא ויוסף היו שם אבל שאר השבטים לא היו שם, וכאילו יש איזה קנוניא בין יעקב ויוסף כנגד שאר האחים, ובדיוק כמו שהוא ורבקה עשו קנוניא כנגד יצחק ועשו, ולכן להוציא מלב הטועים חזר ושנה להם בדיוק מה שהסכים עם יוסף, ועשה את כולם שותפים לאותו ציווי, וכולם אחראים לקבורת יעקב, אע"פ שבאמת ידע שלמעשה יוסף יהיה זה שיקיים את הצוויי משום שיש בידו היכולת.

וגם זה שחילק את יוסף לשני שבטים ושיהיה לכל אחד חלק בא"י, גם זה רמז באומרו בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, ופירש רב"ח וזה רמז לשני שבטים היוצאים ממנו אפרים ומנשה ומפני זה הזכיר שני פעמים בן פרת וכו', עיי"ש עוד, הרי שגם את נקודה זו הזכיר בפומבי ובצבור, שאף שמקודם כבר הכתיר את יוסף לבכור כאשר נתן לו פי שנים, אבל זה נעשה בהחבא ובצנעא, ועכשיו הוא מכריז את זה לפני העולם כולו, ולכן הוא עכשיו יכול ליתן את הברכות המיוחדות האלו ליוסף ולא לשאר אחיו, ואדרבה הוא הקדקוד לנזיר אחיו.